

E. JAKAITIENĖ

DEVERBATYVINIAI DABARTINĖS LIETUVIŲ KALBOS VEIKSMAŽODŽIAI SU PRIESAGA *-inti*

Priesagos *-inti* vediniai sudaro apie 15% dabartinės lietuvių kalbos priesaginių veiksmažodžių¹. Remiantis sinchroniniu žodžių darybos analizės metodu, čia bandoma panagrinėti deverbatyvinių priesagos *-inti* veiksmažodžių darybos formą ir reikšmę.

§ 1. Deverbatyvinių priesagos *-inti* vedinių formali struktūra yra nesudėtinga:

1. Daugumos jų darybinė priesaga yra *-inti*, pvz.: *áušinti* (: *áušti*), *kaĩtinti* (: *kaĩsti*, *kaĩtė*), *lėšinti* (: *lėsti*), *mĩtinti* (: *mĩsti*, *mĩto*), *smĩrdinti* (: *smĩrdėti*, *smĩrda*), *vĩytinti* (: *vĩysti*, *vĩyto*), *vařvinti* (: *varvėti*, *vařva*), *žvĩginti* (: *žvĩgėti*) ir t.t. Tačiau dažnokai yra vartojamas ir šios priesagos variantas *-dinti*². Šio varianto išplitimą lėmė fonetinės priežastys. Visų pirma, su *-dinti* buvo daromi veiksmažodžiai, norint išlaikyti nepakeistą pamatinio veiksmažodžio bendraties šaknies prozodinę struktūrą: *gĩndinti* „pasirūpinti, kad gintų“ (: *ginti*), *ĩrdinti* (: *ĩrti*), *káldinti* (: *kálti*), *kárdinti* (: *kárti*), *keĩsdinti* (: *keĩsti*), *kéldinti* (: *kélti*), *kũrdinti* (: *kũrti*) *krėsdinti* (: *krėsti*), *léisdinti* (: *léisti*), *nardinti* (: *nėrti*) ir t.t. Priesaga *-dinti* visada buvo dedama prie veiksmažodžių bendraties kamienų, besibaigiančių balsiu ar dvibalsiu, norint išvengti dviejų balsių susidūrimo, pvz.: *dėdinti* (: *dėti*), *eĩdinti* (: *eiti*), *jódinti* (: *jóti*), *liėdinti* (: *liėti*), *lódinti* (: *lóti*), *siúđinti* (: *siúti*) ir t.t. Laikui bėgant, susiformavus priesagos *-dinti* funkcinei reikšmei, su ja buvo pradėti daryti visi kuratyvinės reikšmės veiksmažodžiai (žr. § 7). Dabartinėje lietuvių kalboje yra veiksmažodžių, galinčių turėti ir priesagą *-inti*, ir jos variantą *-dinti*. Pvz.: *bálinti* ir *báldinti* (: *bálti*), *bėginti* ir *bėgdinti* (: *bėgti*), *juõkinti* ir *juõkdinti*

¹ Statistika pateikiama, remiantis visa surinkta medžiaga iš Lietuvių kalbos žodyno (I–VII t.) ir Dabartinės lietuvių kalbos žodyno.

² Kai kuriuose veiksmažodžiuose galima būtų įžiūrėti priesagos *-inti* variantą *-linti*. Tačiau tokių veiksmažodžių labai maža: *guñglinti* „eiti susikūpinus“ (: *guñgti*), *krỹplinti* „eiti kryptuojant“ (: *krỹpti*), *kvařklinti* „eiti kvarkiant“ (: *kvařkti*), *maũkšlinti* „smaukti kepurę ant akių“ (: *maũkti*). Be to, paskutinio žodžio priesaga jau būtų *-šlinti*. Greičiausiai, visus tuos veiksmažodžius reikia laikyti denominatyviniais, kadangi juos galima susieti su daiktavardžiais *gunglỹs* „kas susirietęs“, *krỹpla* „kas nuolat kraiposi“, *kvařklỹs* „kas kvarkia“, *maũkšla* „kas vaikščioja apsimaukšlinęs“.

(: *juōktis*), *kēpinti* ir *kēpdinti* (: *kēpti*), *lipinti* ir *lipdinti* (: *lipti*), *nokinti* ir *nokdinti* (: *nókti*), *rikinti* ir *rikdinti* (: *rēkti*, *rikti*) ir t.t.

2. Deverbatyvieniai priesagos *-inti*³ vediniai išlaiko priesagą visose pagrindinėse formose. Tik bendratyje elementas *-in-* sudaro dvigarsį, o esamojo ir būtojo kartinio laiko formose prieš balsį per jį eina skiemens riba. Pvz., *-inti*: *auginti*, *-ina*, *-ino* (: *áugti*), *áušinti*, *-ina*, *-ino* (: *áušti*), *daiginti*, *-ina*, *-ino* (: *dýgti*); *-dinti*: *liėdinti*, *-dina*, *-dino* (: *liėti*), *šokdinti*, *-dina*, *-dino* (: *šókti*), *valgydinti*, *-dina*, *-dino* (: *válgyti*) ir t.t.

3. 80% deverbatyvinių priesagos *-inti* veiksmažodžių turi kirčiuotą šaknį: a) 40% iš jų turi tvirtapradę priegaide, b) 36% — tvirtagalę, c) likusieji (24%) yra trumpos šaknies. Pavyzdžiai: a) *-inti*: *álkinti* „versti alkti“ (: *áłkti*), *áušinti* (: *áušti*), *dūndinti* (: *dundėti*, *dūnda*), *gìrginti* (: *gìrgti*), *mìrginti* „daryti, kad mirgėtų“ (: *mìrgėti*, *mìrga*), *smìrdinti* (: *smìrdėti*, *smìrda*), *vìrpinti* (: *vìrpėti*, *vìrpa*), *výtinti* (: *výsti*, *výto*), *zìrzinginti* (: *zìrztgi*); *-dinti*: *áusdinti* (: *áusti*), *dìrbdinti* (: *dìrbti*), *siūđinti* (: *siūti*) ir t.t.; b) *-inti*: *bālinti* (: *bālti*), *guñginti* „eiti susilenkus“ (: *guñgti*), *gvėrinti* (: *gvėrti*), *kaĩtinti* (: *kaĩsti*, *kaĩtė*), *lākinti* (: *lākti*), *lēsinti* (: *lėsti*), *plėrinti* (: *plėrti*), *svýrrinti* „eiti svyruojant“ (: *svìrti*), *šnārinti* (: *šnārėti*, *šnāra*), *vařvinti* (: *varvēti*, *vařva*); *-dinti*: *juōkdinti* (: *juōktis*), *keĩsdinti* (: *keĩsti*), *lėkdinti* (: *lėkti*), *siūsdinti* (: *siūsti*), *veřpdinti* (: *veřpti*) ir t.t.; c) *-inti*: *blìzginti* (: *blìzgėti*, *blìzga*), *dribinti* (: *dribti*), *gìžinti* (: *gìžti*), *jūđinti* (: *judėti*, *jūda*), *kìtinti* (: *kìsti*, *kìto*), *mìtinti* (: *mìsti*, *mìto*), *ritinti* (: *risti*, *rito*), *trupinti* (: *trupėti*, *trupa*), *žibinti* (: *žibėti*, *žiba*); *-dinti*: *kàsđinti* (: *kàsti*), *krìsdinti* (: *krìsti*), *lūpdinti* (: *lūpti*), *rišđinti* (: *rišti*), *vėžđinti* (: *vėžti*) ir t.t. Pateikti pavyzdžiai patvirtina labai svarbų Chr. Stango teiginį, kad šaknies kirtį turi kauzatyvai su *e*-laipsniu, nykstamuoju ir nesikaitaliojančiu šakniniu *a*, o taip pat ir kai kurie *-o-* laipsnio kauzatyvai, turintys tvirtapradę priegaide⁴.

Tik 20% priesagos *-inti* veiksmažodžių turi priesagos kirtį. Chr. Stangas taip pat yra pažymėjęs, kad priesagą dėsningai kirčiuoja kauzatyvai su *-o-* laipsniu⁵. Pvz.: *alpinti* (: *áłpti*), *alsinti* (: *ílsti*), *auginti* (: *áugti*), *daiginti* (: *dýgti*), *džiovinti* (: *džiūti*, *džiáuti*, *džióvė*), *gaminti* (: *gìmti*), *gražinti* (: *grìžti*), *landinti* (: *lįsti*, *leñda*), *maintinti* (: *mìsti*, *mìto*), *mokinti* (: *mókti*), *nokinti* (: *nókti*), *rauginti* (: *ráugti*), *skandinti* (: *skėsti*, *skeñdo*), *slopinti* (: *slópti*), *sproginti* (: *sprógti*), *sodinti* (: *sėsti*, *sėdo*), *šokinti* (: *šókti*), *troškinti* „dusinti, neduoti gerti“ (: *trókšti*) ir t.t. Tačiau reikia

³ Pasakant ką apie priesagos *-inti* vedinius, čia turimi galvoje ir priesagos *-dinti* vediniai *-dinti* čia yra laikoma priesagos *-inti* variantu, tačiau dažnai trumpumo sumetimais yra vadinama tiesiog priesaga. Pavyzdžiai su *-inti* ir su *-dinti* dažniausiai surašomi skyrium, ir tik tada kai tų pavyzdžių yra nedaug (sakysime, aprašant šaknies balsių kaitą), vediniai su *-inti* ir su *-dinti* nėra išskiriami.

⁴ Chr. S. Stang, *Das slavische und baltische Verbum*, Oslo, 1942, 177; Chr. S. Stang *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*, Oslo, 1966, 368.

⁵ Ten pat.

pažymėti, kad priesagos kirtį turi ir kitokį šaknies laipsnį turintys deverbatyviniai veiksmažodžiai. Jie sudaro nemažą grupelę: *bėginti* (: *bėgti*), *brinkinti* (: *briūkti*), *dvėsinėti* (: *dvėsti*), *ėdinti* „šerti“ (: *ėsti*, *ėdė*), *gesinti* (: *gėsti*), *ilsinti* (: *ilsti*), *kūrinti* „kūrenti“ (: *kūrti*), *lipinti* (: *lipti*), *rūginti* (: *rūgti*), *skelbinti* (: *skėlbt*), *sirpinti* (: *siūpti*), *slėginti* „daryti, kad būtų prislėgtas“ (: *slėgti*), *švinkinti* (: *šviūkti*), *vėsinėti* (: *vėsti*).

Kartais vartojami veiksmažodžiai, gali turėti ir priesagos, ir šaknies kirtį: *darginti* ir *dārginti* „tvirkinti“ (: *daūgti*), *dausinti* ir *daūsinti* „vedinti“ (: *daūsti*), *ėsdinti* ir *ėsdinti* (: *ėsti*), *kaipinti* ir *kaipinti* „daryti, kad nukauptų“ (: *kaūpti*), *lipinti* ir *lipinti* (: *lipti*), *ridinti* ir *ridinti* (: *ridėti*, *rida*), *sėlinti* ir *sėlinti* „tykant artintis“ (: *sėlti*).

§ 2. Veiksmažodiniai priesagos *-inti* vediniai dažniausiai (90%) daromi iš darybiškai neskaidomų veiksmažodžių kamienų⁶. Su kuriuo iš pagrindinių pamatinio žodžio kamienų darybiškai susijęs vedinys, nustatyti negalima. Kai kurių vedinių forma rodo, kad jie remiasi būtojo kartinio laiko kamieniu. Pvz.: *gaūdinti* (: *išsi-gāsti*, *išsigaūdo*), *glūdinti* „eiti prigludus“ (: *glūsti*, *glūdo*), *griūzdinti* „versti, kraustyti“ (: *griūzti*, *griūzdė*), *kaūntinti* (: *kaūsti*, *kaūntė*), *kritinti* „daryti, kad kristų“ (: *krūsti*, *krūto*), *liūdinti* (: *liūsti*, *liūdo*), *mūntinti* „šerti“ (: *mūsti*, *mūto*), *prāntinti* (: *prāsti*, *prāto*), *siūntinti* (: *siūsti*, *siūto*), *skrūdinti* (: *skrūsti*, *skrūdo*), *širūdinti* „daryti, kad širstų“ (: *širūsti*, *širūdo*), *šūntinti* (: *šūsti*, *šūto*), *virūntinti* „eiti virtuoju“ (: *virūsti*, *virūto*) ir kt.

Priesagos *-dinti* vediniai darybiškai aiškiai sietini su veiksmažodžių bendratimi: *āusdinti* (: *āusti*), *dėdinti* „daryti, kad dėtų“ (: *dėti*), *ėsdinti* „šerti“ (: *ėsti*), *gāsdinti* (: *išsi-gāsti*), *jūdinti* (: *jūti*), *irdinti* (: *irti*), *kūldinti* (: *kūlti*), *siūdinti* (: *siūti*), *skėlbdinti* (: *skėlbt*), *spāusdinti* (: *spāusti*) ir t.t.

Yra vedinių, padarytų iš priesaginių veiksmažodžių. Jie sudaro apie 10% de verbatyvinių priesagos *-inti* vedinių. Pamatinis jų žodžiu dažniausiai eina veiksmažodžiai, turi bendratyje ir būtajame kartiniame laike priesagą *-ė-*, o esamajame laike tos priesagos neturi (dauguma iš jų yra darybiškai neskaidomi, nes neturi pamatinių žodžių). Vediniai remiasi tokių pamatinių veiksmažodžių esamojo laiko kamieniu. Pvz.: *āidinti* (: *āidėti*, *āidi*, *-ėjo*), *blizginti* (: *blizgėti*, *blizga*, *-ėjo*), *dėrinti* (: *derėti*, *dėra*, *-ėjo*), *čėžinti* (: *čėžėti*, *čėža*, *-ėjo*), *kālinti* „laikyti kalėjime“ (: *kalėti*, *kāli* *-ėjo*), *krūtinti* (: *krūtėti*, *krūta*, *-ėjo*), *pėrinti* (: *perėti*, *pėri*, *-ėjo*), *pliauškinti* (: *pliauškėti*, *pliauška*, *-ėjo*), *skambinti* (: *skambėti*, *skamba*, *-ėjo*), *šnārinti* (: *šnāreėti*, *šnāra*, *-ėjo*), *varvinti* (: *varvēti*, *varva*, *-ėjo*), *vizginti* (: *vizgėti*, *vizga*, *-ėjo*)

⁶ Kartais yra sunku nustatyti, su kuriuo veiksmažodžiu darybiškai susieti priesagos *-inti* vediniai. Taip būna tada, kai kalboje yra dar neišnykę pirminiai veiksmažodžiai ir jau atsiradę tos pačios šaknies ir reikšmės išvestiniai veiksmažodžiai. Pvz.: *buūzginti* (: *buūgzti* ir *burzgėti*), *kiūgdinti* „daryti purų, purenti“ (: *kiūgzti* ir *kiūgdėti*) „purti“, *kiūžinti* „kiūžinti“ (: *kiūžti* ir *kiūžėti*), *kliūbinti* (: *kliūbti* ir *kliūbėti*), *kliūkinti* „pilti, lieti“ (: *kliūkti* ir *kliūkėti*) ir t.t.

ir t.t. Po vieną kitą veiksmažodį yra sudaryta iš kitų priesagų vedinių. Iš išvestinių kamienų dažniausiai daromi veiksmažodžiai su priesaga *-dinti*. Pvz.: a) iš veiksmažodžių su priesaga *-yti*: *skraidinti* (: *skraidyti, skraido, -ė*); *darýdinti* (: *darýti*), *kirmýdinti* (: *kirmýti*), *klausýdinti* (: *klausýti*), *láužydinti* (: *láužyti*), *mazgýdinti* (: *mazgýti*), *rašýdinti* (: *rašýti*), *statýdinti* (: *statýti*), *valgydinti* (: *válgyti*); b) iš veiksmažodžių su priesaga *-inti*: *gėrindinti* (: *gėrinti*), *gražindinti* (: *gražinti*), *kálbindinti* (: *kálbinti*), *lódindinti* (: *lódinti*), *maitindinti* (: *maitinti*), *mėgindinti* (: *mėginti*); c) iš veiksmažodžių su priesaga *-oti*: *giedódinti* (: *giedóti*), *kapódinti* (: *kapóti*), *kavódinti* (: *kavóti*), *klejódinti* (: *klejóti*), *mazgódinti* (: *mazgóti*), *mėčiodinti* (: *mėčioti*); d) iš veiksmažodžių su priesagomis *-enti, -inėti, -uoti*: *gabéndinti* (: *gabénti*), *gyvéndinti* (: *gyvénti*); *klausinédinti* (: *klausinėti*); *garúodinti* (: *garúoti*). Visi šie priesagos *-dinti* vediniai remiasi veiksmažodžių bendraties kamienais.

§ 3. Svarbiausia ir daugeliu atvejų tik vienintelė deverbatyvinių priesagos *-inti* vedinių darybos priemonė yra priesaga. Pamatinio žodžio šaknies balsis ir priegaidė nesikeičia⁷. Pavyzdžiai:

1. tvirtapradės šaknies vediniai:

a) iš nepriesaginių veiksmažodžių: *-inti*, pvz., *áušinti* (: *áušti*), *dirginti* „erzinti“ (: *dirgti*), *gniaúžinti* „gniauzyti“ (: *gniaúžti*), *jùnkinti* (: *jùnkti*), *kėikinti* „keikti“ (: *kėikti*), *kóšinti* (: *kóšti*), *lýžinti* „daryti, kad atlyžtų“ (: *lýžti*), *plėkinti* „leisti plėkti“ (: *plėkti*), *šiaúšinti* (: *šiaúšti*), *trýškinti* (: *trýkšti*), *túžinti* „pykinti“ (: *túžti*), *výtinti* „daryti, kad vystų“ (: *výsti*); *-dinti*, pvz., *áusdinti* (: *áusti*), *dėdinti* (: *dėti*), *griáudinti* (: *griáuti*), *káldinti* (: *kálti*), *kárdinti* (: *kárti*), *kıldinti* (: *kilti*), *klódinti* (: *klóti*), *kráudinti* (: *kráuti*), *lódinti* (: *lóti*), *piáudinti* (: *piáuti*), *ráudinti* (: *ráuti*), *spáusdinti* (: *spáusti*), *vėldinti* (: *vėlti*), *žėldinti* (: *žėlti*) ir t. t.

b) iš veiksmažodžių, bendratyje, o kartais ir būtajame kartiniame laike turinčių priesaginį formantą: *-inti*, pvz., *áidinti* (: *aidėti, áidi*), *bıldinti* (: *bildėti, bilda*), *burbinti* (: *burbėti, búrba*), *dùndinti* (: *dundėti, dùnda*), *gìrgždinti* (: *gìrgždėti, gìrgžda*), *káuškinti* (: *kaukšėti, káuški*), *mìrginti* (: *mìrgėti, mìrga*), *rúpinti* (: *rúpėti, rúpi*), *sópinti* (: *sopėti, sópa*), *tárškinti* (: *tarškėti, tárška*), *vìrpinti* (: *virpėti, vìrpa*); *-dinti*, pvz., *darýdinti* (: *darýti*), *laikýdinti* (: *laikýti*), *lakstýdinti* (: *lakstýti*), *varýdinti* (: *varýti*); *lódindinti* (: *lódinti*), *kabìndinti* (: *kabinti*); *klausinédinti* (: *klausinėti*); *gyvéndinti* (: *gyvénti*); *láidodinti* (: *láidoti*), *garúodinti* (: *garúoti*) ir t. t.

2. tvirtagalės šaknies vediniai:

a) iš nepriesaginių veiksmažodžių: *-inti*, pvz., *biñbinti* (: *biñbti*), *dėginti* (: *dėgti, dėga, -ė*), *dýkinti* „paikinti, tvirkinti“ (: *dýkti*), *glėbinti* (: *glėbti, glėbo*), *guñginti* „susilenkus eiti“ (: *guñgti*), *juōkinti* (: *juōktis*), *kaítinti* (: *kaísti, kaíto*), *kaūkinti*

⁷ Jei vedinio pamatinis kamienas yra išvestinis ir turi priesagos kirtį, vedinio kirtis išlaikomas toje pačioje vietoje.

(: *kaũkti*), *kaũpinti* „kaupti į krūvą“ (: *kaũpti*) *kliũpinti* „bristi per purvą“ (: *kliũp-ti*), *lãkinti* (: *lãkti*, *lãka*, -*ẽ*), *lẽsinti* (: *lẽsti*, *lẽsa*, -*ẽ*), *õšinti* „daryti, kad oštų“ (: *õšti*), *sẽkinti* „daryti, kad sektų“ (: *sẽkti*, *sẽko*), *võginti* (: *võgti*); -*dinti*, pvz., *juõkdinti* (: *juõktis*), *kaĩsdinti* (: *kaĩsti*), *kiĩrdinti* (: *kiĩrpti*), *klaũpdinti* (: *klaũpti*), *kreĩpdinti* (: *kreĩpti*), *lẽkdinti* (: *lẽkti*), *siũsdinti* (: *siũsti*), *steĩgdinti* (: *steĩgti*), *šãũkdinti* (: *šãũkti*), *veĩpdinti* (: *veĩpti*), *veĩsdinti* (: *veĩsti*) ir t. t.

b) iš veiksmažodžių, turinčių priesaginį formantą: -*inti*, pvz., *brãškinti* (: *brãšk-ẽti*, *brãška*), *daĩrdinti* (: *dardẽti*, *daĩrda*), *klẽginti* (: *klegẽti*, *klẽga*), *pẽlinti* (: *pelẽti*, *pẽli*), *pẽrinti* (: *perẽti*, *pẽri*), *skãmbinti* (: *skambẽti*, *skãmba*), *spiĩndinti* (: *spindẽti*, *spiĩndi*), *tẽkinti* (: *tekẽti*, *tẽka*), *vaĩvinti* (: *varvẽti*, *vaĩva*); -*dinti*, pvz., *gẽrindinti* (: *gẽrinti*).

3. trumpos šaknies vediniai:

a) iš nepriesaginių veiksmažodžių: -*inti*, pvz., *dribinti* (: *dribti*), *dũsinti* (: *dũsti*), *gĩžinti* (: *gĩžti*), *gniũžinti* (: *gniũžti*), *gũdinti* „pratinti“ (: *gũsti*, *gũdo*), *gũginti* „eiti susilenkus“ (: *gũgti* „linkti“), *kiũžinti* (: *kiũžti*), *likinti* „daryti, kad liktų“ (: *likti*), *mĩginti* „migdyti“ (: *mĩgti*), *prũsinti* „šviesti“ (: *prũsti*), *ritinti* (: *risti*, *rito*), *stĩpinti* (: *stĩpti*), *tĩžinti* (: *tĩžti*), *tũkinti* (: *tũkti*); -*dinti*, pvz., *krikdinti* (: *krikti*), *kriisdinti* (: *kristi*), *kriũsdinti* (: *kriũšti*), *lipdinti* (: *lipti*), *lũpdinti* (: *lũpti*), *mũsdinti* (: *mũšti*), *riĩsdinti* (: *riĩsti*), *skũsdinti* (: *skũsti*), *vẽždinti* (: *vẽžti*) ir t. t.

b) iš veiksmažodžių, bendratyje turinčių priesaginį formantą: -*inti*, pvz., *blizginti* (: *blizgẽti*, *blizga*), *ũiũžinti* (: *ũiũžẽti*, *ũiũža*), *kliũginti* (: *kliugẽti*, *kliũga*), *krũtinti* (: *krutẽti*, *krũta*), *skũbinti* (: *skubẽti*, *skũba*), *tĩkinti* (: *tikẽti*, *tiki*), *trũpinti* (: *tru-pẽti*, *trũpa*) ir t. t.

Veiksmažodžiai, turintys priesagos kirtį, daromi iš įvairios priegaidės nepriesaginių veiksmažodžių kamienų:

1. iš tvirtapradės šaknies veiksmažodžių: -*inti*, pvz., *auginti* (: *ãugti*), *bẽginti* „versti bėgti“ (: *bẽgti*), *drẽkinti* (: *drẽkti*), *džiovinti* (: *džiaũti*, *džioũvẽ*), *ẽdinti* (: *ẽsti*, *ẽda*, -*ẽ*), *kopinti* „laipinti“ (: *kõpti*), *laužinti* „kvosti, tardyti“ (: *lãužti*), *rauginti* (: *rãugti*), *skelbinti* (: *skẽlbti*), *slẽginti* (: *slẽgti*), *slopinti* (: *slõpti*), *troškinti* (: *trõkšti*), *vẽsinti* (: *vẽsti*); -*dinti*, pvz., *bẽgdinti* (: *bẽgti*), *kimdinti* (: *kĩmti*), *sprogdinti* (: *sprõg-ti*), *šokdinti* (: *šõkti*);

2. iš tvirtagalės šaknies veiksmažodžių vediniai daromi tik su priesaga -*inti*: *alpinti* (: *ãlpti*), *dvẽsinti*, (: *dvẽsti*), *gaišinti* „marinti“ (: *gaišti*), *gurdinti* „trukdyti“ (: *guĩsti*, *guĩdẽ* „veltui laiką leisti“), *malšinti* „mažinti, raminti“ (: *malšti* „tilti, rimti“), *sirpinti* (: *siĩrpti*), *svaiginti* (: *svãĩgti*), *tirpinti* (: *tiĩrpti*);

3. iš trumpos šaknies veiksmažodžių: -*inti*, pvz., *lipinti* (: *lipti*); -*dinti*, pvz., *likdinti* (: *likti*), *lipdinti* (: *lipti*).

Iš veiksmažodžių, bendratyje turinčių priesaginius formantus, priesagos kirčio vediniai sudaromi labai retai: *kabinti* (: *kabẽti*, *kãbo*), *smardinti* (: *smirdẽti*, *smĩrda*).

§ 4. Kartais veiksmažodžių su priesaga *-inti* daryboje dalyvauja metatonija. Šia darybos priemone naudojamosi, sudarant kai kuriuos tvirtapradės šaknies vedinius iš nepriesaginių tvirtagalės šaknies veiksmažodžių. Pvz.: *alkinti* „versti alkti“ (: *alkti*), *birbinti* (: *biřbti*), *birzginti* (: *biřgzti*), *cypinti* (: *cyp̃ti*), *čirškinti* (: *čir̃kšti*), *girginti* (: *giřgti*), *karkinti* (: *kařkti*), *kiakinti* (: *kiaũkti*), *kiršinti* (: *kiřšti*), *klėrkinti* (: *kleřkti*), *klėkinti* (: *klėkti*), *kniakinti* (: *kniaũkti*), *kriokinti* (: *kriõkti*), *kvarkinti* (: *kvařkti*), *rėkinti* (: *rėkti*), *švilpinti* (: *švil̃pti*), *užinti* (: *ũžti*), *varginti* (: *vařgti*), *zirzinti* (: *ziřzti*) ir t. t.

Terastas vienas pavyzdys, kai metatonija dalyvauja, sudarant priesagos *-inti* vedinį iš priesaginį formantą turinčio veiksmažodžio: *kalbinti* (: *kalbėti, kalba, -ėjo*).

§ 5. Šaknies balsių kaita daugiausia naudojamosi, sudarant kirčiuotos priesagos veiksmažodžius. Žymiai dažnesnė yra kokybinė balsių kaita, negu kiekybinė.

Kokybinės šaknies balsių kaitos pavyzdžiai:

e(ė) : a — *dvasinti* (: *dvėsti, dvėsia*), *grasinti* (: *grėsti, grėsia*), *lakdinti* (: *lėkti, lėkia*);

ė : o — *sloginti* „daryti, kad slėgtų“ (: *slėgti*), *sodinti* (: *sėsti, sėda, -o*);

el : al — *dalbinti* (: *del̃bti*), *maldinti* (: *mel̃sti, mel̃dė*), *talpinti* (: *til̃pti, tel̃pa*);

en : an — *brandinti* (: *br̃ęsti, brẽndo*), *dangiñti* „gabenti“ (: *dẽngti*), *kankinti* (: *kẽnkti*), *landinti* (: *l̃įsti, lẽnda*), *skandinti* (: *sk̃ęsti, skẽndo*), *slankinti* „daryti, kad slinktų“ (: *slĩnkti, slẽnka*), *tvankinti* „laikyti užtvenkus“ (: *tvẽnkti*);

er : ar — *markinti* „mirkyti“ (: *mẽrkti*), *narinti* (: *nėrti*), *sarginti* (: *sĩrgti, sẽrga*) *žarginti* (: *žẽrgti*);

m : am — *gramzdinti* (: *grĩmzti, grĩmzdo*);

in : an — *brankinti* (: *brĩnkti*);

ir : ar — *marinti* (: *mĩr̃ti*), *maršinti* (: *mĩr̃šti*);

ei : ai — *kraipinti* „kraipyti“ (: *krẽipti*), *leidinti* „daryti, kad leistų“ (: *léisti, léido*), *vaisinti* (: *vẽįsti*);

ie : ai — *saikinti*, *saikdinti* „versti prisiekti“ (: *síekti*);

y : ai — *daiginti* (: *dýgti*), *laisinti* (: *lýsti*), *naikinti* (: *nýkti*), *plaišinti* (: *plýšti*), *vaitinti* „daryti, kad vystų“ (: *výsti, výto*);

i : ai — *laipinti*, *laipdinti* (: *lipti*), *maitinti* (: *mìsti, mìto*).

į : a — *gražinti* (: *gr̃įžti*).

Turinčių šaknies kirtį veiksmažodžių daryboje šaknies balsių kaita naudojamosi daug rečiau:

au : u — *klusinti* „klausinėti“ (: *kláusti*), *lùkdinti* „versti laukti“ (: *láukti*);

er : ar — *sárginti* (: *sĩr̃gti, sẽrga*);

ie : i — *šlidintis* „gerintis, plaktis“ (: *šlĩėtis*), *žviginti* (: *žvĩėgti*).

Kiekybinės šaknies balsių kaitos pavyzdžiai:

e : é — *nėšintis* (: *nėšti*), *vėžinti* (: *vėžti*);

i : y — *lỹkinti* „laikyti, tausoti“ (: *likti*), *nỹrinti* (: *nirti*);

u : ū — *glũdinti* „pamažu, prisiglaudus eiti“ (: *glũsti*, *glũdo*).

§ 6. Deverbatyvinius priesagos *-inti* vedinius pagal jų semantiką galima su-skirstyti į dvi grupes: 1. veiksmažodžiai, turį bendrą derivacinę reikšmę, 2. veiksmažodžiai, kuriems bendra derivacinė reikšmė nebūdinga.

Bendra darybinė priesagos *-inti* veiksmažodžių reikšmė — kauzatyvinė. Priežastingumo reikšmę turintys veiksmažodžiai reiškia veiksmą, vykdomą tam, kad vyktų ar įvyktų pamatiniu žodžiu išreikštas veiksmas. Pvz.: *auginti* „daryti, kad kas augtų, išaugtų“, *čėžinti* „daryti, kad čėžėtų“, *drėbinti* „daryti, kad drėbėtų“, *krėksinti* „daryti, kad kreksėtų“, *pėlinti* „daryti, kad pelėtų“, *skandinti* „daryti, kad skęstų, nuskęstų“, *skam̃binti* „daryti, kad skambėtų“, *siũtinti* „daryti, kad siustų“, *tižinti* „daryti, kad tižtų“, *valgydinti* „daryti, kad valgytų“ ir t. t. Pagrindinis priežastinių veiksmažodžių požymis — jų ryšys su objektu. Objektas dėl priežastinio veiksmažodžio veiksmo visada patenka į tam tikrą padėtį, būseną, kuri numatoma jau priežastinio veiksmažodžio semantikos⁸. Vadinasi, ir priesagos *-inti* vediniai žymi priežastinį veiksmą, kurio pasekmė — pamatiniu žodžiu nusakoma būseną. Pvz., jeigu *deginama*, kas nors *dega*, jeigu *naikinama*, kas nors *nyksta*, jeigu *skandinama*, kas nors *skęsta*.

Priežastiniai veiksmažodžiai dažniausiai yra daromi iš savaiminių būsenos veiksmažodžių⁹. Pamatiniai priežastinių veiksmažodžių žodžiai paprastai reiškia įvairias būsenas ar procesus, nepriklausančius nuo veikėjo valios. Pvz.: *auginti* (: *augti*), *áušinti* (: *áušti*), *bālinti* (: *bálti*), *daiginti*, (: *dýgti*), *dėginti* (: *dėgti*), *jũdinti* (: *judėti*), *juõkinti* (: *juõktis*), *krũtinti* (: *krutėti*), *kĩldinti* (: *kĩlti*), *noĩinti* (: *nókti*) *pỹkinti* (: *pỹkti*), *prātinti* (: *pràsti*), *skandinti* (: *skęsti*), *skaũdinti* (: *skaudėti*), *sproĩinti*, *sproĩdinti* (: *sprógti*), *sĩrpinti* (: *sĩrpti*), *svĩlinti* (: *svilti*), *šnārinti* (: *šnarėti*), *tũžinti* (: *tũžti*), *vārginti* (: *vaĩgti*), *vaĩvinti* (: *varvėti*), *vĩrpinti* (: *virpėti*), *žėldinti* (: *žėlti*), *žĩbinti* (: *žibėti*), *žlėginti* (: *žlegėti*) ir t. t. Priesagos *-inti* vedinių reiškiamas veiksmas jau konkretus, nukreiptas į aišką tikslą, juo subjektas siekia ką nors įvykdyti ar padaryti. Vadinasi, priesaga *-inti*, suteikdama savo ve diniams kauzatyvumo reikšmę

⁸ Plg. М. С. Т а н е н ц а п ф, Исследование каузативных глаголов в немецком языке, — Автореферат диссертаций кандидата филологических наук, Москва, 1964, 4.

⁹ Kai kurie priežastiniai veiksmažodžiai darybos atžvilgiu betarpiškai gali būti siejami su aktyvaus veiksmo veiksmažodžiais, nors šalia jų yra ir savaiminės būsenos veiksmažodžiai, pvz.: *džiovinti* darybiškai sietinas su veiksmažodžio *džiãuti* būtojo kartinio laiko forma *džiõvė*, o ne su savaiminės būsenos veiksmažodžiu *džiũti*, *rauginti* — su *ráugti*, o ne su *rũgti*, *vaisinti* su *veĩsti*, o ne su *vĩsti*.

savaiminės būsenos veiksmožodį paverčia konkretaus veiksmo veiksmožodžiu, intranzityviniį veiksmožodį – tranzityviniu¹⁰.

Pasitaiko priesagos *-inti* vedinių, padarytų iš konkretų veiksmą žyminčių veiksmožodžių. Pvz.: *bėginti* (: *bėgti*), *laipinti* (: *lipti*), *narinti* (: *nérti*), *vōginti* (: *vōgti*). Šių vedinių priešastingumas turi kiek kitokią atspalvį. Jų reikšmę galima būtų nusakyti taip: versti daryti tai, kas nusakyta pamatiniu žodžiu: *bėginti* „versti bėgti“, *laipinti* „versti lipti“, *narinti* „versti pasinerti“, *voginti* „versti vogti“. Savo reikšme jie artimesni daugumai priesagos *-dinti* veiksmožodžių, padarytų taip pat iš konkretaus veiksmo veiksmožodžių. Tokie priesagos *-dinti* vediniai yra vadinami neveikiamaisiais priešastiniais arba parūpinamaisiais veiksmožodžiais (verba causativa passiva arba verba curativa). Jais pasakome, „jog veikėjas tikrai pasirūpina, ..., kad veiksmas būtų kitų veikte nuveiktas, kad pats darbas būtų kitų ar kito padarytas“¹¹. Parūpinamųjų veiksmožodžių reikšmę galima būtų nusakyti taip: pasirūpinti, leisti, skatinti daryti tai, kas išreikšta pamatiniu žodžiu. Pvz., *áusdinti* „pasirūpinti, kad kas austų“, *dirbdinti* „pasirūpinti, kad kas padarytų“, *kàsdinti* „pasirūpinti, kad kas kastų“, *káldinti* „pasirūpinti, kad kas kaltų, nukaltų“, *mėgzdinti* „pasirūpinti, kad kas numegztų“, *veřpdinti* „pasirūpinti, kad kas verptų, suverptų“ ir t. t.

Parūpinamieji priesagos *-dinti* vediniai, kaip ir tikrieji priešastiniai veiksmožodžiai, yra tranzityviniai. Bet priešastinių veiksmožodžių su priesaga *-inti* tranzityvumas yra pagrindinis jų darybos požymis, o parūpinamieji priesagos *-dinti* vediniai jau yra padaromi iš tranzityvinių veiksmožodžių (*áusti*, *dirbti*, *kàsti*, *kálti*, *mėgzti*, *veřpti* ir t. t.). Todėl priesaga *-dinti* šiuo atveju tėra „tik parūpinamosios reikšmės morfologinis rodiklis“¹². Jei veiksmožodžiai su priesaga *-dinti* yra padaryti iš savaiminės būsenos veiksmožodžių, jie turi paprastą priešastingumo reikšmę. Pvz.: *gaūsdinti* „daryti, kad gaustų“, *juōkdinti* „daryti, kad juoktųsi“, *kildinti* „daryti, kad kiltų“, *kiūrdinti* „daryti, kad kiurtų“, *klaūpdinti* „daryti, kad klūpėtų“, *lipdinti* „daryti, kad liptų“, *liėdinti* „daryti, kad lietųsi“, *sprogdinti* „daryti, kad sprogtų“, *žėldinti* „daryti, kad želtų“ ir kt. Tai dar kartą įrodo, kad darybinės priesaginių veiksmožodžių reikšmės dažnai priklauso nuo pamatinių veiksmožodžių leksinių reikšmių.

Šalia kauzatyvinės reikšmės priesagos *-inti* vedinių dažnai yra vartojami tos pačios šaknies ir reikšmės veiksmožodžiai su priesaga *-yti*, *-dyti*. Pvz.: *būdinti* – *būdyti*, *bālinti* – *bāldyti*, *daiginti* – *daigýti*, *dūsinti* – *dūsyti*, *dilinti* – *dilyti*, *ge-*

¹⁰ Plg. A. Paulauskienė, Leksinės-gramatinės lietuvių kalbos veiksmožodžių reikšmės. Priemonė studentams-neakivaizdininkams, Vilnius, 1967, 11.

¹¹ J. Jablonskis, Rinktiniai raštai, I, Vilnius, 1957, 289.

¹² A. Paulauskienė, Leksinės-gramatinės lietuvių kalbos veiksmožodžių reikšmės. Priemonė studentams-neakivaizdininkams, Vilnius, 1967, 13.

sinti – *gesýti*, *grasinti* – *grasýti*, *lýdinti* – *lýdyti*, *lipinti* – *lipýti*, *mìginti* – *mìgdýti*, *mokinti* – *mókyti*, *pýkinti* – *pýkdyti*, *táikinti* – *táikyti*, *tirpinti* – *tirpýti*, *výkinti* – *výkdyti*, *virkdinti* – *virkdyti* ir t. t. Šie abu tipai maišomi ir yra lygiareikšmiai¹³.

§ 8. Be pagrindinės darybinės priesagos *-inti* veiksmažodžių reikšmės, kai kuriuose šios priesagos vediniuose galima įžiūrėti deminutyvinę-iteratyvinę reikšmę. Jie nusako silpnai vykstantį pasikartojantį veiksmą, savo reikšme visiškai sutapdami su kitų priesagų deminutyviniais-iteratyviniais vediniais. Pvz.: *birbinti* „po truputį birbti, birbčioti“, *birzginti* „po truputį birgzti“, *cýpinti* „cypauti“, *kárkinti* „po truputį, kartais karkti“, *kliùrkinti* „dažnai po truputį kliurkti“, *kraipinti* „kraipyti“, *kránkinti* „po truputį krankčioti“, *láidinti* „laidyti (akmenis)“, *lùpinti* „po truputį lupiti, lupelioti“, *sùkinti* „sukalioti“, *švilpinti* „po truputį švilpti, švilpauti“, *věžinti* „važinėti“.

Atskirą leksinę-darybinę grupę sudaro priesagos *-inti* veiksmažodžiai, vartojami nerangiam, negražiam ėjimui, judėjimui nusakyti. Visuose šios grupės vediniuose galima įžiūrėti menkinamąją reikšmę. Pvz.: *dūrinti* „eiti akis nuleidus, nudūrus“ (: *dùrti*), *glūdinti* „tyliai prigludus slinkti“ (: *glùsti*), *guñglinti*, *guñginti* „eiti susilenkus“ (: *guñgti*), *gūrinti* „eiti susilenkus“ (: *gùrti*), *gūžinti* „susitraukus eiti“ (: *gūžti*), *gvėrinti* „eiti išgverus“ (: *gvėrti*), *kliñpinti* „bristi per purvą“ (: *kliñpti*), *klýpinti* „kreivai eiti“ (: *klýpti*), *krýpinti*, *krýplinti* „eiti krypuojant“ (: *krýpti*), *kvařklinti* „eiti kvarkiant“ (: *kvařkti*), *liñkinti* „joti susilenkus“ (: *liñkti*), *liñginti* „eiti linguojant“ (: *liñgti*), *nýrinti* „eiti nuleidus, nunėrus galvą“ (: *nėrti*), *svýrinti*, *svirdinti* „eiti svyruojant“ (: *svirti*), *tįsinti* „tingiai, velkant, tempiant kojas eiti“ (: *tęsti*, *tįsti*), *žirglinti* „išsižergus eiti“ (*žeřgti*).

§ 9. Yra ir tokių priesagos *-inti* vedinių, kuriuose jokios darybinės reikšmės įžiūrėti negalima, nes jų reikšmės yra visiškai individualios. Pvz.: *šokdinti* „vesti šokti“, *māginti* „vilioti, žadinti norą“ (: *mėgti*), *marinti* „būti prie mirštančio“ (: *miřti*), *grasinti* „drausti ką daryti“ (: *grėsti*), *kankinti* „kamuoti“ (: *keñkti*), *malinti* „grūsti ką, kimšti“ (: *málti*), *rakinti* „atidaryti ar uždaryti su užraktu“ (: *ràkti* „akti, mažėti skylei“), *sarginti*, *sárginti* „būti prie sergančio“ (: *siřgti*) ir t. t.

¹³ Kai kuriuos jų reikšmių niuansų skirtumus yra pastebėjęs J. Jablonskis (žr. J. Jablonskis, *Rinktiniai raštai*, I, 1957, 290): *mókau* „darau, kad kas išmoktų“, *mokinù* „darau, kad kas mokėtų“, *migdaũ* „darau, kad kas užmigtų“, *mìginu* „leidžiu miegoti“; žodžių *gimdýti* ir *gaminti*, nors juodu vieno kilimo, prasmė griežtai skiriasi: plg. „ji sūnų *pagimdė*“ ir „ji pietus *pagamino*“.

ДЕВЕРБАТИВНЫЕ ГЛАГОЛЫ НА *-inti* В СОВРЕМЕННОМ ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Глаголы на *-inti* в литовском языке составляют около 15% всех глаголов с суффиксального образования. В статье описывается словообразовательная система глаголов на *-inti*, мотивирующими основами которых являются другие глаголы: непроизводные (90%) и производные (10%). Особое внимание привлекают дериваты, в образовании которых участвуют не только суффикс *-inti* или его вариант *-dinti*, но и вспомогательные средства словообразования: чередование корневых гласных и метатония, напр.: *brandinti* (: *bręsti*, *breńdo*), *daiginti*, (: *dýgti*), *maitinti* (: *mįsti*, *mįto*), *vęžinti* (: *vęžti*); *rękinti* (: *rękti*), *vąrginti* (: *vařgti*) и др.

Главное деривационное значение глаголов на *-inti* — каузативность.